

BOSHLANG'ICH VA YUQORI SINFLARDA INGILIZ TILINI O'QITISHNING AHAMIYATI

Davlatova Klara Urakboyevna

Jizzax shaxar 17 maktab Ingliz til fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5572833>

ARTICLE INFO

Received: 05th October 2021
Accepted: 10th October 2021
Online: 15th October 2021

KEY WORDS

Ingiliz tili, o'qituvchi,
o'quvchi, xorijiy tillar,
jahon, o'rgatish, metodika,
qiyinchilik, bosqich.

ABSTRACT

Ushbu maqolada boshlang'ich va yuqori sinflarda ingliz tilini o'qitishning ahamiyati dars jarayonida o'quvchilarning qobiliyatiga mos uslublar to'g'risida fikr yuritilgan.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, chet tillarini o'rgatishga qiziqish oshdi va yoshlar uchun ko'plab imkoniyatlar yaratib berildi. Birinchi prezidentimiz Islom Karimov aytganlaridek, "Hozirgi paytda xorijiy tillarni o'rgatishga yurtimizda katta ahamiyat berilmoqda. Bu ham albatta, bejiz emas. Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatlarimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun xorijiy tillarni mukammal bilishning ahamiyatini baholashning hojati yo'qdir".

Respublikamizda chet tilining o'qitilishi, chet tili o'qituvchilarining bilim va ko'nikmalarini baholashning umumevropa ramkalari tavsiyanomalari (CEFR) ga mos ravishda yangi usul va talablari ishlab

chiqildi. Unga ko'ra umumta'lim maktablari va kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun darsliklar yaratildi. Ushbu talablarga mos ravishda o'quv xonalari stendlar va yangi axborot kommunikativ texnikalar bilan jihozlandi. Chet tili o'rganishga bo'lgan talab ham kundan kunga oshib bormoqda.

Ma'lumki chet tiliga o'qitishda o'quv jarayonini o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olingan holda tashkil qilish muvaffaqiyat garovidir. Bu yerda eng muhimi o'quvchi oldiga qo'yilgan vazifa ularning qobiliyatlariga yarasha bo'lishi kerak, ya'ni u o'quvchiga xaddan ortiq qiyinchilik tug'dirmaslik kerak. Psixologiya kursida ma'lumki o'quvchilar (chet tili o'rganishni o'rtanchi bosqichida) bu yoshda tez o'sadilar, natijada ular tez charchaydigan, tez jahli chiqadigan, o'jar bo'lib qoladilar.

Shuning uchun 4-5 sinflarda til o'rganishdagi aktiv faoliyatini unchalik aktivlikni talab qilmaydigan ish turlari bilan almash tirishi maqsadga muvofiq. Bu ayniqsa dars oxirida juda zarur. 7-8 sinf chet tili darsi til materialini o'rganishning tematik va intensivligi bilan ajralib turadi. Bu bosqichda o'quvchilar harakat qilib, harakatsiz (biror topshiriqsiz) turib qolishini yoqtirmaydilar. Shuning uchun 6-7 sinfda chet tili darsni temasini aslo susaytirmasligi kerak. Ba'zi ilmiy ishlarda ko'rsatilishicha 8-sinfga kelib o'quvchilarda chet tili materialini (turli mazmundagi) eslab qolish qobiliyati o'sadi, (so'zma-so'z eslab qolish emas, balki mushoxadaviy xotira) bilib olishga bo'lgan qiziqishi so'nadi. Ko'p o'quvchilar darsda zerikib o'tirishadi va aktivlik ko'rsatmaydilar, vazifani bajarishga befarq qaraydilar.

Bu yoshdagi o'quvchilardga o'zini-o'zi boshqarishdagi irodalilik

hali yetarli darajada shakllanmasa va ulardan ichki norozilik, tez jaxli chiqish, qarshilik bildirish kabi xususiyatlar kuchli bo'lib, bu chet tiliga bo'lgan qiziqishni keskin kamayishiga olib keladi. Ularda o'z kuchiga va o'z qobiliyatlariga bo'lgan ishonch susayadi. Bu esa o'quv jarayoniga ta'sir ko'rsatmasdan qolmaydi, o'qishga bo'lgan qiziqishni pasayish sabablaridan biri bu o'quvchilarning umumiy aktivligi va serharakatlilikini o'quvchilik talablariga nomutanosibligidandir. Masalan: 4-5 sinfda ishonuvchanlik til o'rganishga bo'lgan tabiiy istak baho norma va kattalarni aytganini bajarishdan iborat.

Agar biz 4-5 sinf o'quvchilari bilan 6-7 sinf o'quvchilarini yosh xususiyatlarini o'lchab ko'rsak, u xolda shu ma'lum bo'ladiki 4-5-

sinf o'quvchilari uchun muhimi o'qishdir. 6-7 sinf o'quvchilari uchun esa chet tilini gapirish. Bu yoshdagi o'quvchilarda mustaqillilikka intilish o'z-o'zini boshqarish kabi masalalar kuchli. Ba'zan bir o'zini butun sinfga qarshi qo'yib, boshqalar oldida o'zini, o'zligini ko'rsatish, ba'zi bolalarda boshqa bolalar oldida o'zining qobiliyatlilikini ko'rsatish istagi kuchli bo'ladi. Ayni shu yerda bolalarni kelajagi haqida o'ylab ko'rish, biror kasbga qiziqishi shakllana boradi.

Yuqorida bayon qilinganlarning barchasi chet tiliga o'qitishni va o'quvchilar faoliyatini nazorat qilishni qiyinlashtiradi. Buning oldini olish uchun maxsus ish olib borish zarur. Ya'ni ularni mustaqillikka intilish istagini qondirilishiga g'amxo'rlik qilish, uni to'g'ri yo'lga solish kerak. Ayniqsa, 7-8 sinf o'quvchilarida agressivlik kuchli. Ularga nisbatan qattiq qo'llik qilish, nazoratni kuchaytirish, ulardagi agressivlikni kuchaytirib yuborish natijasida o'quvchi bilan o'qituvchi o'rtasida turli xil nizolarning kelib chiqishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun Alkazishvelin A.A. bunday vaqtda talabchanlilikni biroz bo'shashtirish, o'quv jarayonida keskinlikni keltirib chiqaradigan elementlardan ya'ni musobaqalashishni chiqarib tashlashni taklif qiladi.

Bu yoshda eng muhimi o'z faoliyatiga (ishda, uyida, o'qishda) muvaffaqiyatga erishishdir. Shuning uchun ham chet tili o'qituvchisi o'quvchilardagi chet tili o'rganishga bo'lgan ozgina yutuqlarni ham ko'rsatish lozim. O'quvchini qilgan xatosi uchun boshqa o'rtoqlari oldida uyaltirish, ularda o'qituvchiga nisbatan xurmatsizlikni agressivlikni qasos olishga bo'lgan xissini keltirib chiqaradi. 7-8 sinf o'quvchilari

faoliyatining turida bo'lmasin, o'zini boshqalarga solishtirib ko'rishga harakat qiladilar va bunda ustunlikga erishishni xohlashadi.

Ulardagi bu istak o'zlarini turli qiyinchiliklarga bardosh berishda, o'zlarini irodaliliklarini ko'rsatishga urinishadi va qo'rqinch ustidan g'alaba qozonishga intilishlarida namoyon bo'ladi. Ularda "o'zligini" namoyon qilish istagi kuchli, chet tili o'qitishning o'rtanchi bosqichida biz yoqorida korib o'tilgan psixologik, fziologik xissiyotlarni o'ziga xosligini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil qilishimiz kerak. O'quvchilarga doimo o'rganilayotgan til materiali avval to'la tushinilgandek bo'ladi, lekin bu xato ularni albatta ma'lum vaqtdan song takrorlanmasligi xotirada saqlab qolinmaydi va aktiv sostavi bo'lmaydi.

Material takrorlanib tursagina u o'zvlashtiradigan deyiladi. (10-20% eslash ortadi). Izoh: aktiv o'zlashtirish: passiv o'zlashtirish: o'rta bosqichdagi o'quvchilar uchun ichki mativdan tashqi mativ kuchliroq shuning uchun bu har ikkala mativdan oqilona foydalanish zarur. Bajarilayotgan mashqlar o'quvchilar oldiga qo'yilgan vazifalar muammoli harakatga ega bo'lishi kerak, ular intellektual emotsiyani keltirib chiqarishga undovchi stimol bo'lishi kerak.

Dars kommunikativlik printsipli asosida olib borilmog'i zarur unda har bir nutq faoliyatini mativ-real vaziyatdan kelib chiqishi muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar chet tili nutqidagi o'z muvaffaqiyatlarini hiz qilsinlar. 7-8 sinf o'quvchilari o'zlarini chet tili nutqi juda ham soda bo'lganligi uchun kulgiga qolmaylik deb, chet tilida gapirishga harakat qilmaydilar ham. Chet tili o'qitishning bu o'rtancha bosqichdagi muvaffaqiyatsizligi o'quv protsesining psixologik jihatdan soxta situatsiyaga moslashganligidandir. Ma'lumki ularning ona-tilidagi nutqi informatsiyaga boyligi bilan ajralib turadi. Ularning chet-tili nutqi esa primitiv, bo'lib o'quvchilarning istak xoxishlarini ifodalashga xozir emas.

Shuning uchun darsda real voqealikdan kelib chiqadigan situatsiyalardan foydalanish, darsda turli xil o'yinlarni o'tkazish kerak. Lekin bunda 4-5 sinfga hos bo'lgan o'yinlardan foydalanish mumkin emas, chunki 7-8 sinf o'quvchisi o'zga sinfdoshlari oldida kulgi bo'lib qolishdan qo'rqishadi. Bunday vaqtda eng muhimi turli "Ролевин Игри" ro'llarda ijobiy yondashgan holda bajariladigan o'yin turlaridan foydalanish kerak. Bu yoshdagi bolalarni sinfdan tashqari ishlarga keng jalb qilmoq kerak. Afsuski ko'p hollarda bu maktablarda bajarilmaydi. Undan tashqari o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida chet tilidagi muloqot ham katta ro'l o'ynaydi.

Литература:

1. <https://uz.denemetr.com/>
2. hozir.org
3. fayllar.org
4. <https://cyberleninka.ru/>